

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin İnşaat Sektöründeki Yeri ve Önemi

A. Erkan Karaman¹, Tülay Çivici², Serdar Kale³

Özet

Son yıllarda uluslararası ve ulusal düzeyde alınan önlemlere rağmen, birçok çalışan iş yerlerinde çeşitli tehlikelere maruz kalmaktadır. İş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yapılan birçok çalışmada ülkemizdeki iş kazalarının sayısının dünya ortalamasının çok üzerinde olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmada, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verileri kullanılarak Türkiye'de ve incelenen diğer ülkelerdeki iş kazalarına ilişkin bir karşılaştırma sunulmuştur. Kaza sonucu oluşan can kaybı ve yaralanma vakaları araştırılmıştır. Türkiye'de meydana gelen iş kazaları ve ortaya çıkardığı sonuçlar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Türkiye'de meydana gelen iş kazalarının nedenleri araştırılmış, alınacak önlemler hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çalışma sonucunda, Türkiye'nin iş kazası can kaybı oranı, incelenen diğer ülkelerden çok daha yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşçi Kazaları, İş Güvenliği, İş Güvenliği Önlemleri.

Giriş

Son yirmi yıldır özellikle yapım endüstrisinde karşılaşılan tehlikelerin sıklığına ve alınan güvenlik önlemlerine artan bir ilgi görülmektedir (örn; Hinze 1991, 1992; Harper and Koehn, 1998). Bu ilgi, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminde bir artışa ve "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nin uygulanmasında doğrudan bir etkiye sebep olmaktadır. Özellikle "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nde geçen birçok madde yapım sektörü ile oldukça ilgili olması sebebi ile, yönetmeliğin yapım işlerinin gerçekleştirilmesi evresinde eksiksiz uygulanması gerekmektedir.

Genellikle güvenlik talimatları küçük firmalarda, informal ve yazısız olarak uygulanmaktadır. Firma büyüklüğü arttıkça, güvenlik talimatları daha resmi, daha gelişmiş ve yazılı olur (Hinze ve Harrison 1981, Hassanein ve Hana 2007). Bu türden kural, talimatların iş yerlerinde eksiksiz uygulanması oluşabilecek kazara karşı alınabilecek en etkili yöntemdir.

¹ Balıkesir Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Balıkesir. - ekaraman@balikesir.edu.tr

² Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir. - tulay@balikesir.edu.tr

³ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, İzmir. - serdarkale@iyte.edu.tr

İş kazalarının en çok gerçekleştiği sektörlerden biri de inşaat sektörüdür. Bu durum yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de bir sorunudur. Şantiye ortamları iş kazaların meydana gelmesi için uygun ortamlardır. Bu kazaların önüne geçmek yalnızca çalışanın emniyetli çalışması ve kendi kendini emniyete alması ile mümkün olmamaktadır. Çalışanlar şantiyede diğer çalışanların yaptıkları işlerden de etkilenmektedir. Oluşabilecek her türlü iş kazalarının önlenmesi için şantiyelerde bütün çalışanların korunacağı planlı bir iş güvenliği çalışması uygulanmalıdır (Aslan 2008).

Bu çalışmada iş güvenliği kavramının inşaat sektöründeki önemi vurgulanmıştır. Hem genel hem de inşaat sektörü kapsamında gerçekleşen iş kazaları istatistiksel olarak incelenmiştir. Meydana gelen kazaların sebepleri ve alınması gereken önlemler çalışma kapsamında vurgulanmıştır.

Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği

Dünyada ve ülkemizde sanayileşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, işyerlerinde çalışan kişilerin sağlığı ve güvenliği ile ilgili bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu durum iş verimini azalttığı ve işletmeyi tehlikeye soktuğu için işyerlerinde çalışma düzenini ve koşullarını kapsayan birtakım kurallar ve kanunlar yürürlüğe konmuştur. Ancak bu düzenlemelerin zamanla yetersiz olduğu görülmüş, yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” kavramı doğmuş ve konuya bilimsel olarak yaklaşılmaya başlanmıştır (Akyüz 1980)

İşçi sağlığı kavramı için Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1950 yılında karma bir komisyon kurarak, işçi sağlığının amaçlarını içine alan bir tanım yapmışlardır. Bu tanım, ILO’nun 112 sayılı tavsiye kararı ile üye ülkelere duyurulmuştur. “İşçi sağlığı şu amaçları kapsayan bir hizmet zinciridir: çalışanların sağlık kapasitelerini en yüksek düzeye çıkarmak ve sürdürmek, çalışmanın olumsuz koşulları nedeni ile sağlığın bozulmasını önlemek, her çalışmanı fiziksel ve ruhsal yeteneklerine uygun işlerde çalıştırmak, yapılan iş ile işçi arasındaki uyum sağlayarak, asgari yorgunlukla optimal randıman elde etmektir” (Dedeler, 2008).

Ülkemizde iş güvenliği ve işçi sağlığı ile ilgili olarak ilk yasal düzenleme 1930 yılında “Umumi Hıfzısıhha Kanunu”dur. Bu kanun biçimsel bazı nedenlerle, Anayasa Mahkemesi tarafından 12.05.1970 tarihli kararla tamamen iptal edilmiş, yerini 25.08.1971 tarihinde çıkarılan 1475 sayılı İş Yasası’na bırakmıştır. 2003 yılında ise en son yürürlükte olan 1475 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmış, 4857 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir (Gümüş 2005).

4857 sayılı İş Kanununa göre “bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi”, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir (İş Kanunu, 2003). Bu tanımlamalar kapsamında İşçi sağlığı ve iş güvenliği kavramı, işyerilerindeki çalışma koşullarının sağlık ve güvenlik içinde olmasının temin edilmesi ve iş kazaları ile meslek hastalıklarının azaltılmasının sağlanması olarak ifade edilebilmektedir. Diğer bir tanım ise: “İşyerlerinde işin yürütülmesi sırasında, çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır.” (ÇSGB, 2003)

İş güvenliği hukuki açıdan, “işin yapılması sırasında işçilerin karşılaştığı tehlikelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması konusunda, esas olarak işverene, kamu hukuku teme-

linde getirilen yükümlere ilişkin hukuk kurallarının bütünüdür” şeklinde tanımlanmıştır (Centel, 1992). İşçi sağlığı ise; çalışanın vücut, akıl ve ruh sağlığı olarak tanımlanmaktadır. Birçok uzmanlık alanından bilim insanlarının çalışmaları sonucunda günümüzde bir bilim dalı haline gelen işçi sağlığı ve iş güvenliği, üretim sürecindeki ve toplum yaşamındaki değişimlere bağlı olarak dinamik bir gelişim göstermiştir. Üretim araçlarında ve yöntemlerindeki değişim sonucunda çalışanların sağlık ve güvenlik sorunları da çoğalmış ve giderek önem kazanmaya başlamıştır (Pulcu ve diğerleri, 2003).

İş Kazaları ve İnşaat Sektörü

Sözlük anlamıyla kaza; beklenilmeyen ve tahmin edilemeyen bir olaydır. Kişinin yaralanması ve/veya teçhizata veya mala zarar gelmesiyle sonuçlanır. Kaza; ihmal, tedbirsizlik, dikkatsizlik veya herhangi bir işte ehliyetsizlik sonucu, ani olarak ve istenmeden meydana gelen, sonunda maddi ve manevi bir kayba veya üzüntüye neden olan bir olaydır (Ofloğlu, 1996). Bir olayın, iş kazası olarak kabul edilebilmesi için yukarıdaki tanıma şu özelliklerin de eklenmesi gerekmektedir: (1) Olayın iş ile ilgili olması, (2) olayın iş yerinde meydana gelmesi, (3) olayın işçiyi hemen ya da sonradan bedensel veya ruhsal bir arızaya uğratması (Arık ve Akçın, 2002).

İş kazası kavramının ülkemizdeki hukuki yapısının değerlendirilmesinde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu esas alınmıştır. Bu yasanın iş kazasını tarif eden 13. Maddesi şöyledir: “İş kazası, aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen arızaya uğratan olaydır.

- Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- Sigortalının işveren tarafından görev ile bir başka yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Emzikli kadın sigortalının, çocuğuna süt vermek için ayrıldığı zamanlarda,
- İşçinin işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere götürülüp, getirilmeleri sırasında,”

Çalışma hayatı; çalışanın bedensel, ruhsal ve sosyal iyilik düzeyini belirleyen en önemli etkidir. İş sağlığı ve güvenliği sürekli gelişen ve değişen dinamik yapısı ile gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar gelişmiş sanayi ülkelerinde de toplumun gündemindedir. Her yıl azımsanmayacak sayıda insan çok rahatlıkla engellenebilecek ve hukuken de engellenmesi zorunlu olan iş kazaları ve meslek hastalıklarından yaşamını yitirmekte veya engelli hale gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (ILO) verilerine göre; her gün yaklaşık 6.000 kişi iş kazası veya meslek hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirmektedir. Yıllık toplamda 350.000 kişi iş kazası, 1.700.000 kişi ise meslek hastalıklarından yaşamını yitirmektedir. Her yıl 270 milyon iş kazası meydana gelmekte ve 160 milyon kişi meslek hastalıklarına yakalanmaktadır (Yardım ve diğerleri 2007).

Bu çalışmada kullanılan veriler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Sosyal Güvenlik Kurumunun veri tabanlarından elde edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütünün veritabanında yaklaşık 230 ülkedeki insanların çalışma ve sosyal durumlarını ortaya koyan

veriler bulunmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 ülkeye ilişkin iş kazaları verileri incelenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1 - 2004-2008 yılları arasında meydana gelen iş kazaları sonucu oluşan can kaybı

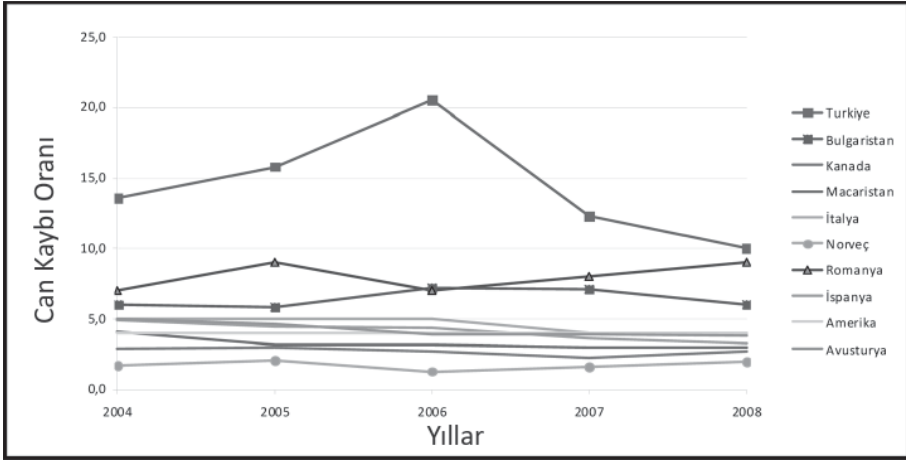
Can Kaybı Sayısı	2004	2005	2006	2007	2008
Türkiye	843	1096	1601	1043	865
Bulgaristan	130	130	169	179	180
Kanada	458	491	442	392	465
Macaristan	160	125	123	118	116
İtalya	930	918	987	847	780
Norveç	38	48	31	38	51
Romanya	432	531	423	485	994
İspanya	695	662	682	572	530
Amerika	5764	5734	5840	5657	5214
Avusturya	132	124	107	108	115

Tablo 1 de verilen yıllık can kayıpları sayıları tüm sektörleri kapsamaktadır. Ülke genelindeki can kayıpları incelendiğinde, can kaybının en çok yaşandığı ülke Amerika'dır. Türkiye'ye ise yıllara göre ya ikinci sırada ya da üçüncü sırada yer almaktadır. En az can kaybı ise Norveç'te yaşanmıştır. Tablo 1'de ülkelerdeki çalışan sayıları dikkate alınmadan sadece yaşanan can kaybı değerleri verilmiştir. Ülkelerdeki çalışan sayıları dikkate alındığında, her 100.000 çalışan için bir oranlama yapıldığında meydana gelen can kaybı değerleri Tablo 2'de, grafik olarak Şekil 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2 - 2004-2008 yılları arasında meydana gelen iş kazaları sonucu oluşan can kaybı oranı

Can Kaybı Oranı*	2004	2005	2006	2007	2008
Türkiye	13,6	15,8	20,5	12,3	10
Bulgaristan	6	5,8	7,2	7,1	6
Kanada	2,9	3	2,7	2,3	2,7
Macaristan	4,1	3,2	3,13	3,01	2,99
İtalya	5	5	5	4	4
Norveç	1,7	2,1	1,3	1,6	2
Romanya	7	9	7	8	9
İspanya	4,9	4,5	4,4	3,6	3,3
Amerika	4	4	4	4	4
Avusturya	5	4,6	3,9	3,9	3,8

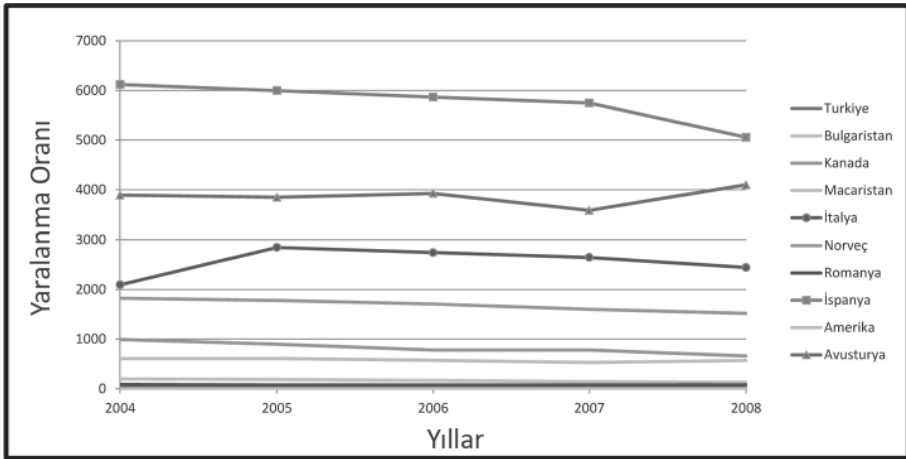
* Her 100000 çalışanda meydana gelen can kaybı oranı

Şekil 1 - 2004-2008 Yılları Arası İş Kazası Can Kaybı Oranı

Tablo 2 ve Şekil 1 incelendiğinde, yıllar ölçeğinde can kaybı oranının en çok olduğu ülke Türkiye olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'yi Romanya ve Bulgaristan takip etmekte, en az can kaybı oranı ise Norveç'te bulunmaktadır. Araştırmanın bu aşamasında ülkelerde iş kazası sonucu meydana gelen can kayıpları ile birlikte yaralanma vakaları da incelenmiştir. Yaralanma oranı, daha önce yapıldığı gibi her 100.000 çalışan göz önüne alınarak hesaplanmıştır. Yaralanma vakalarına ilişkin elde edilen değerler sonucu çizilen grafik Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2 incelendiğinde, yıllar ölçeğinde en çok yaralanmanın yaşandığı ülke İspanya olarak dikkat çekmektedir. İspanya'yı Avusturya ve İtalya takip etmekte, en az yaralanma oranının olduğu ülkeler ise Amerika ve Türkiye'dir. Can kaybı ile sonuçlanan vakalarda Türkiye en üst sırada bulunmasına rağmen, yaralanma vakalarında son sıralarda yer alması oldukça şaşırtıcı bir sonuç olarak dikkat çekmektedir. Bu durum: (1) belki de ya-

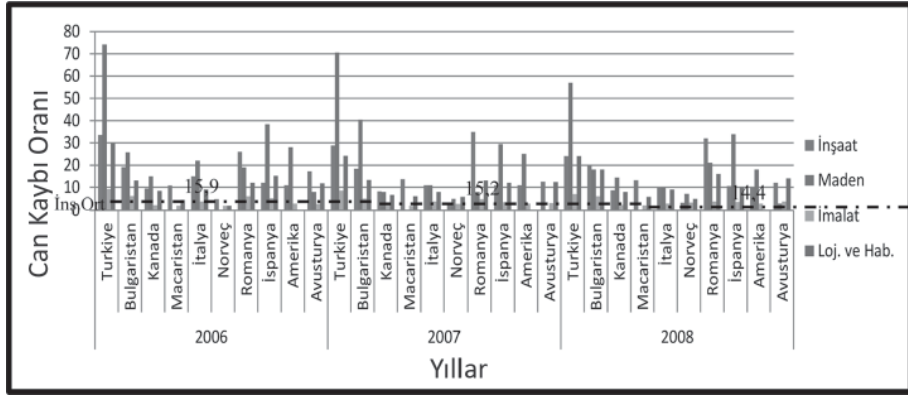

Şekil 2 - 2004-2008 Yılları Arası İş Kazası Yaralanma Oranı

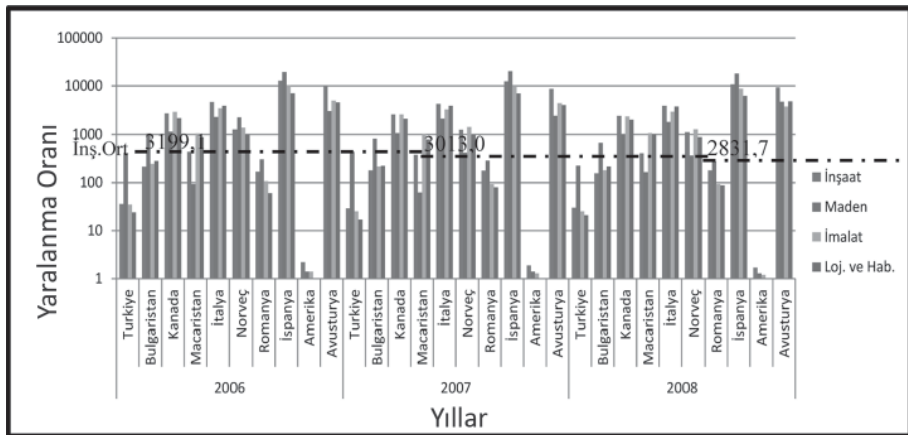
ralanma ile atlatılabilecek kazaların, güvenlik tedbirlerinin alınmamasından ötürü can kaybı ile sonuçlanmasından dolayı oluştuğu, (2) iş kazalarında meydana gelen yaralanma vakalarının SGK'ya bildirilmemesinden dolayı oluştuğu ifadeleri ile açıklanabilir.

Ülke geneli için sunulan değerler, yaralanma ve can kaybının en çok yaşandığı dört sektör için de ayrıca elde edilmiştir. Bu sektörler: (1) inşaat, (2) maden ve taş ocağı, (3) imalat, (4) lojistik ve haberleşme. Bu sektörlerle ilişkin iş kazaları verileri Tablo 3'te sunulmuş, Şekil 3 ve 4'te grafik olarak gösterilmiştir.

Tablo 3 de sunulan dört sektöre ilişkin yıllık can kayıpları sayıları incelendiğinde, can kaybı en çok inşaat sektöründe yaşanmaktadır. Can kaybının en çok olduğu diğer sektörler sırayla imalat, lojistik ve haberleşme, maden ve taş ocağıdır. Tablo 3'te sektördeki çalışan sayıları dikkate alınmadan sadece yaşanan can kaybı değerleri verilmiştir. Sektördeki çalışan sayıları dikkate alındığında, her 100.000 çalışan için bir oranlama yapıldığında meydana gelen can kaybı değerleri Tablo 4'de, grafik olarak Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 3 - 2006-2008 Yılları Arası Sektörlerde Meydana Gelen İş Kazası Can Kaybı Oranı

Şekil 4 - 2006-2008 Yılları Arası Sektörlerde Meydana Gelen İş Kazası Yaralanma Oranı

Tablo 3 - 2004-2008 yılları arasında sektörlere meydana gelen iş kazaları sonucu oluşan can kaybı

İş Kazası Ölüm Sayısı	2004				2005				2006				2007				2008			
	İnşaat	Maden	İmalat	Loj. ve Hab.	İnşaat	Maden	İmalat	Loj. ve Hab.	İnşaat	Maden	İmalat	Loj. ve Hab.	İnşaat	Maden	İmalat	Loj. ve Hab.	İnşaat	Maden	İmalat	Loj. ve Hab.
Türkiye	263	68	201	112	290	121	241	169	397	80	251	168	359	77	246	149	297	66	178	137
Bulgaristan	27	7	35	14	29	8	36	16	32	7	34	20	37	12	31	22	53	7	41	31
Kanada	95	31	70	107	110	23	80	98	101	36	48	98	92	20	63	79	106	38	47	96
Macaristan	55	0	38	18	39	1	24	14	35	0	17	14	45	0	18	18	41	0	18	15
İtalya	243	11	204	130	239	6	185	137	274	13	203	128	219	7	204	116	189	6	167	119
Norveç	2	3	2	9	11	2	5	7	8	0	5	3	5	2	8	9	6	3	10	8
Romanya	89	31	134	48	125	26	159	76	93	28	121	52	130	11	116	60	136	25	90	56
İspanya	217	18	121	156	248	14	112	127	235	17	122	123	219	12	84	103	183	13	84	89
Amerika	1234	152	463	895	1192	159	393	950	1239	192	456	926	1204	183	400	969	975	176	411	843
Avusturya	31	0	3	2	39	0	2	1	41	0	1	0	31	0	0	0	29	0	19	18

Tablo 4 - 2004-2008 yılları arasında sektörlere meydana gelen iş kazaları sonucu oluşan can kaybı oranı

Türkiye	35	78,7	8,3	26	31	124,5	9,5	34	33,5	74,2	9,2	29,9	28,8	70,6	8,5	24,2	24	57	7	24
Bulgaristan	22,4	23,9	6,7	8,4	20,3	30	6,8	9,6	19,1	25,8	6,1	13	18,4	40,4	5,3	13,3	20	18	6	18
Kanada	10,1	16,5	3,1	9,3	10,9	10,9	3,6	8,5	9,5	15	2,3	8,4	8,2	7,9	3,1	6,6	8,7	14,4	2,4	7,9
Macaristan	17,82	0	4,25	6,08	12,38	6,71	2,76	4,91	10,88	0	1,96	4,65	13,62	0	2,06	5,97	13,14	0	2,11	5,81
İtalya	14	19	4	9	14	10	4	10	15	22	4	9	11	11	4	8	10	10	3	9
Norveç	1,3	9,1	0,8	6	7	3	2	4	5	0	2	2	2,8	5,1	2,9	5,7	3,3	7,1	3,5	5,1
Romanya	24	18	6	11	34	16	7	17	26	19	6	12	35	8	5	13	32	21	4	16
İspanya	13,5	40,2	5,3	21,4	14	32	5	16,6	12,1	38,4	5,4	15,2	11	29,4	3,6	12	10,6	33,9	3,7	10,3
Amerika	12	28	3	-	11	26	2	-	11	28	3	-	11	25	3	-	10	18	3	-
Avusturya	13,2	23	3,8	18,8	16,6	15,4	3,7	12,7	17,1	7,9	2,8	11,8	12,5	0	3,2	12,4	12	3	4	14

Tablo 4 ve Şekil 3 incelendiğinde, yıllar ölçeğinde can kaybı oranının en çok olduğu sektör Maden olarak dikkat çekmektedir. Maden sektörünü, İnşaat ve Loj. Ve Hab. takip etmekte, en az can kaybı oranı ise İmalat sektöründe bulunmaktadır. Sektörler ile birlikte ülkeler incelendiğinde, Türkiye incelenen dört sektörün tamamında can kaybı oranı bakımından maalesef en üst seviyededir. Araştırmamızın bu aşamasında sektörlerde iş kazası sonucu meydana gelen can kayıpları ile birlikte yaralanma vakaları da incelenmiştir. Yaralanma vakalarına ilişkin elde edilen değerler sonucu çizilen grafik Şekil 4'de gösterilmiştir.

Şekil 4 incelendiğinde, yıllar ölçeğinde en çok yaralanmanın yaşandığı sektör Maden olarak dikkat çekmektedir. Maden sektörünü, İnşaat, İmalat, Loj. ve Hab. takip etmektedir. Sektörler arasında can kaybı ile sonuçlanan vakalarda Türkiye en üst sırada bulunmasına rağmen, yaralanma vakalarında yine son sıralarda yer almaktadır. Bu durum oluşmasında daha önceden de vurgulandığı gibi, yaralanma ile atlatılabilecek kazaların, güvenlik tedbirlerinin alınmamasından ötürü can kaybı ile sonuçlanmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de 2007 – 2009 yılları arasında meydana gelen iş kazaları incelendiğinde, inşaat sektöründeki iş kazalarının tüm kazalara oranının yaklaşık %9-11 arasında değiştiği görülmektedir (Tablo 5). Diğer bir ifade ile ülkemizde meydana gelen her 10 iş kazasından biri inşaat sektöründe gerçekleşmektedir.

Tablo 5 - 2008-2009 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen iş kazaları

	2008	2009
İş Kazası Sayısı	72963	64316
İş Kazası Ölüm Sayısı	865	1171
İş Kazası Sürekli İş Göremezlik	1452	1668
Ölümcül Olmayan Yaralanmalar	1694	1885
İnşaat Sektörü İş Kazası Sayısı Toplamı	6664	6982
İnşaat Sektörü Ölüm Sayısı Toplamı	303	157
İnşaat Sektörü İş Kazası Sürekli İş Göremezlik Toplamı	377	290

Tablo 5 incelendiğinde Türkiye'de 2009 yılında meydana gelen iş kazası sayısı 64316, iş kazasına bağlı ölüm sayısı 1171, sürekli iş göremezlik sayısı 1668, ölümcül olmayan yaralanmalar sayısı 1885 olduğu görülmektedir. İş kazaları inşaat sektörü için değerlendirildiğinde sektördeki iş kazaları sayısı 6982, can kaybı sayısı 157, sürekli iş göremez sayısı 290 olarak tespit edilmiştir.

2007 yılında yayımlanan bir araştırmada farklı inşaat şantiyelerine göre kaza tiplerinin dağılımı incelenmiştir (Güranlı, Müngen 2007). Araştırmada 5239 olaya ilişkin veriler incelenerek kaza tiplerine ilişkin bir tablo hazırlanmıştır (Tablo 6). Tablo 6'da inşaat sektörünün önemli sayılan beş alanına ilişkin 10 iş kazası türünü kapsayan kaza dağılımları verilmiştir.

Tablo 6 - Kaza Tipleri

Kaza Tipleri	İnşaat Türü				
	Bina İnşaatı	Yol İnşaatı	Köprü İnşaatı	Baraj İnşaatı	Tünel İnşaatı
Yüksekten düşme	49,23	5,76	15,71	11,32	9,62
Elektrik çarpması	9,08	0,82	0,71	3,61	0,00
Malzeme düşmesi	9,23	6,79	9,29	21,6	42,31
Yapı makineleri kazası	1,65	25,31	8,57	16,2	7,69
Trafik kazaları	0,87	18,31	3,57	9,04	5,77
Yapı kısmının çökmesi	4,57	0,41	3,57	0,6	0,00
Kazı kenarının çökmesi	2,34	1,85	6,43	0,00	1,92
Malzeme sıçraması	3,79	6,17	5,71	4,22	0,00
Patlayıcı madde kazası	0,67	10,49	5,00	4,82	15,38
Diğer tip kazalar	18,57	24,07	41,43	26,5	17,31
Toplam	100	100	100	100	100

Tablo 6 incelendiğinde bina inşaatlarında en çok meydana gelen kaza tipinin %49,23 ile “yüksekten düşme” olduğu görülmektedir. Yol inşaatlarında %25,31 ile “yapı makineleri kazası”, köprü inşaatlarında %15,71 ile “yüksekten düşme”, baraj ve tünel inşaatında ise en çok “malzeme düşmesi” kazası görülmektedir. Bina inşaatlarındaki kaza tipleri incelendiğinde ikinci sırayı “malzeme düşmesi”, üçüncü sırayı “elektrik çarpması” almaktadır.

Tablo 6’da verilen kaza tiplerini meydana getiren nedenleri üç başlık altında inceleyebiliriz: (1) doğrudan nedenler, (2) dolaylı nedenler, (3) ana nedenler (Yaşar 2010).

Doğrudan nedenler; zehirleyici, patlayıcı gaz, toz v.b. tehlikeli maddeler ile mekaniksel, elektriksel, kimyasal gibi yüksek enerji kaynaklarının ve radyasyonun yol açtığı nedenlerdir. Dolaylı nedenler; güvenliksiz çalışma ve güvenliksiz çalışma koşullarıdır. Gerekli emniyet önlemleri alınmaksızın yapılan çalışma koşulları anlamında kullanılan güvenliksiz çalışmaya; ekipmanın hatalı ya da uygunsuz kullanımı, ekipmanın bakım ve onarımının zamanında yapılmaması, alet ve makinelerin zamanında kullanılmaması, koruyucu malzemelerin kullanılmaması gibi nedenlerin yol açtığı durumlardır. Ana nedenler ise üç başlık altında sınıflandırabiliriz: (1) yönetimin iş güvenliği politikası ve uygulamaları (iş güvenliğine verdiği önem, üretim-iş güvenliği hedefi, sorumluluk ve yetkinin dağıtılması, eğitim, uygun-yeterli kontrol v.b.), (2) personele ilişkin faktörler (yetenek, eğitim, motivasyon, fiziksel ve zihinsel yeterlilik, bireysel dikkatlilik ve performans), (3) çevre faktörleri (sıcaklık, nem, basınç, toz, gaz, buhar, gürültü, aydınlatma v.b.) (Yaşar 2010).

İnşaat sektöründeki iş kazalarının önlenmesi, can kaybı ve yaralanma sayılarının azaltılması için öncelikle İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliğinin (2003) 6. maddesinde tanımlı “işveren aşağıda belirtilen sağlık ve güvenlikle ilgili hususları yerine getirmekle yükümlüdür” ifadesinin altında yazılı yükümlülüklerin eksiksiz yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülükler üç ana başlık altında toplanmıştır:

(1) İşveren, işçilerin sağlığını ve güvenliğini korumak için mesleki risklerin önlenmesi,

eğitim ve bilgi verilmesi dahil gerekli her türlü önlemi almak, organizasyonu yapmak, araç ve gereçleri sağlamak zorundadır.

(2) İşveren, sağlık ve güvenliğin korunması ile ilgili önlemlerin alınmasında risklerin önlenmesi, önlenmesi mümkün olmayan risklerin değerlendirilmesi, risklerle kaynağında mücadele edilmesi vb. gibi (yönetmelikte kapsamlı verilmiş) prensipleri izleyecektir.

(3) İşveren, işyerinde yapılan işlerin özelliklerini dikkate alarak; kullanılacak iş ekipmanının, kimyasal madde ve preparatların seçimi, işyerindeki çalışma düzeni gibi konular da dahil işçilerin sağlık ve güvenliği yönünden tüm riskleri değerlendirir. Bir işçiye herhangi bir görev verirken, işçinin sağlık ve güvenlik yönünden uygunluğunu göz önüne alır. Yeni teknolojinin planlanması ve uygulanmasının, işçilerin sağlığı ve güvenliğine etkisi konusunda işçiler veya temsilcileri ile istişarede bulunur. Ciddi tehlike bulunduğu bilinen özel yerlere sadece yeterli bilgi ve talimat verilen işçilerin girebilmesi için uygun önlemleri alır.

Sonuçlar

Bu çalışmada ilk olarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgiler verilmiş, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 ülkeye ilişkin iş kazaları verileri incelenmiştir. Türkiye'de meydana gelen iş kazası türleri incelenmiş, alınması gereken temel önlemler üzerinde durulmuştur.

Ülkeler arasında yapılan araştırmada Türkiye, can kaybı sayısı bakımından Amerika'dan sonra yer almasına rağmen, çalışan sigortalı nüfus dikkate alındığında, can kaybı oranı bakımından 2004-2008 yılları arasında Türkiye on ülke içinde en üst sıradadır.

Değerlendirmede kullanılan ülkelerin verileri yaralanma vakaları için incelendiğinde Türkiye'deki yaralanma oranının incelenen ülkeler arasında son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Ölüm oranları bakımından en üst sırada yer alırken yaralanma oranında son sıralarda bulunması dikkat çekici bir sonuçtur.

İnşaat sektöründe meydana gelen kazalarda beş farklı unsurun daha ön planda olduğu görülmüştür: (1) Yüksekten düşme, (2) malzeme düşmesi, (3) elektrik çarpması, (4) yapı makineleri kazası, (5) patlayıcı madde kazası. Kazaları oluşturan başlıca nedenlerin ortadan kaldırılması için İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ile birlikte yürürlükte olan konu ile ilişkili kanun ve tüzük ve yönetmelikler (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 4857 Sayılı İş Kanunu vb.) eksiksiz uygulanmalıdır.

Kaynaklar

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Tarih: 16/6/2006 Sayı : 26200)

4857 Sayılı İş Kanunu, (R.G.T. 10/06/2003 – R.G.No.25134)

Akyüz N., 1980, İş Güvenliği, İstanbul.

Arık B ve Akçın N.A., 2002 İş Kazalarının Önlenmesi ve İş Güvenliği Analiz Tekniğinin Uygulanması, Türkiye 13 Komur Kongresi Bildiriler Kitabı, 29-31 Mayıs 2002

Aslan A., 2008, Bir İnşaat Şirketinde Meydana Gelen İş Kazalarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniv. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Centel T., 1992, Çocuklar İle Gençlerin İş Güvenliği, İstanbul: İ.Ü. Yayınları No: 3041.
- ÇSCB - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2003), "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği ile İlgili Genel Bilgiler"
- Dedeler H., 2008 "Bir İşletmede İşyeri Fiziksel Risk Etmenlerinin Çalışanların Sağlığına Olan Etkisinin Saptanması Ve Değerlendirilmesi" Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yük.Lis. Tezi, Edirne
- Gümüş, A., 2005. "Diyarbakır Bölgesinde Mermer Ocağı İşletmeciliğinde İş Güvenliği ve İş Kazalarının Doğurduğu Sonuçlar" Diyarbakır.
- Gürcanlı G. E., Müngen U., 2007 "İnşaat Şantiyelerine Özgü Bir İş Güvenliği Risk Analizi Yöntemi 4. İnşaat Yönetimi Kongresi, İstanbul, Turkey
- Harper, R. ve Koehn, E., 1998. Managing industrial construction safety in Southeast Texas. Journal of Construction Engineering and Management, ASCE, 124(6), pp. 452-457.
- Hassanein A.G. 1 ve Hanna R.S., 2007. Safety Programs in Large-Size Construction Firms Operating in Egypt, Journal of SH&E Research Vol. 4, 1-33.
- Hinze, J. ve Harrison, C., 1981. Safety programs in large construction firms. Journal of the Construction Division. 107(CO3), 455-467.
- Hinze, 1., ve Applegate, L. L. (1991). "Cost of construction injuries." J. Constr. Engrg. and Mgmt., ASCE, 117(3) ,537-550.
- Hinze, 1., ve Wiegand, F. (1992). "Role of designers in construction worker safety." J. Constr. Engrg. and Mgmt., ASCE, 118(4) ,677-684.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği, (R.G.T. 09.12.2003 – R.G.No.25311)
- Ofluoğlu, G. (1996) İş Kazalarının Ekonomik Boyutları "Özellikle Taşkömürü Madenciliği ve TTK Açısından, Doktora Tezi, Gazi U. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 241 s
- Pulcu M., Çavuş E., Zeren Y., 2003, Mersin İli Makina İmalat ve Montaj Sanayiinde İş Sağlığı ve İş Güvenliği, 11. İş Sağlığı Ve Güvenliği Kongresi Bildirileri
- Yardım N., Çipil Z., Vardar C., Mollahaliloğlu S., Türkiye İş Kazaları Ve Meslek Hastalıkları: 2000-2005 Yılları Ölüm Hızları, Dicle Tıp Dergisi, 2007 Cilt: 34, Sayı:4, (264-271)
- Yaşar A, 2010, Sakarya'da Bir İnşaat Sahasında Çalışan İşçilerin Çalışma Koşulları İle İş Kazası Geçirme Durumları ve İlişkili Etmenler, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.